MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIMLAR ve BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNCE HER HAFTA PAZARTESİ GÜNLERİ ÇIKARILIR. İLGİLİ MAKAM VE MÜESSESELERE PARASIZ GÖNDERİLİR.

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TEBLİĞLER DERGİSİ

YILLIK ABONESİ 1000 KURUŞTUR. ABONE TUTARI MALSANDIKLARINDAN BİRİNE YATIRILMALI VE ALINACAK MAKBUZ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIMLAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE GÖNDERİLMELİDİR.

CİLT: 38 — 8 EYLÜL 1975 — SAYI: 1853

Talim ve Terbiye Kurulu Kararı:

Karar sayısı: 391

Karar tarihi: 5-9-1975

Konu: Ahlâk Dersleri Programı hk.

Kurulumuzun 22 Mayıs 1974 gün ve 347 Sayılı Kararıyle kabul edilerek (22 Temmuz 1974 gün ve 1798 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmış) 1974 - 1975 öğretim yılında uygulanmaya konulan "Temel Eğitim ve Orta Öğretimde Ahlâk Dersleri Programı"; Bakanlık Makamının 9-7-1975 gün ve 311.1(152)/1152 sayılı Mucipleri üzerine, 14-25 Temmuz 1975 tarihleri arasında, içlerinde ilgili dersin kitap yazarlarının ve öğretim elemanlarının bulunduğu bir seminerde, uygulamadan alınan sonuçlar da gözönüne alınarak sözü edilen dersin müfredatında gerekli düzenlemeleri yapılmış bulunan ve 1975 - 1976 öğretim yılı ile sınırlı olmak üzere hazırlanmış "Temel Eğitim ve Orta Öğretimde Ahlâk Dersleri Programı"nın bağlı örneğine göre kabulü Kurulumuzca uygun görülerek, durumun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştı.

Not: Ahlâk Dersleri yardımcı ders kitapları ile ilgili geçiçi özel şartname ektedir.

Uygundur.
5-/9/1975
Ahmet Nihat AKAY
Millî Eğitim Bakanı a.
Müsteşar

ŞARTNAME:

İLK, ORTA, LİSE VE MESLEK LİSELERİNDE OKUTULACAK OLAN AHLÂK DERSLERİ YARDIMCI DERS KİTAPLARINA AİT GEÇİCİ ÖZEL ŞARTNAME

İlk, Orta, Lise ve Meslek Liselerinde okutulacak olan ahlâk dersi kitaplarının 1975 - 1976 öğretim yılına yetişmesi mümkün görülemediğinden, yalnız 1975 - 1976 öğretim yılıyla sınırlı bulunmak ve ilgili ders kitapları yerine okutulmak üzere, Ahlâk Dersi yardımcı ders kitapları kabul edilecektir.

Bir defaya mahsus olmak üzere, "Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulacak ders kitaplarının inceleme zamanı ve basılma ve dağıtılmalarının ne yolda yapılacağı hakkındaki yönetmelik"in 2. maddesinde belirtilen şekle uygun olarak yazılmış müsvedde eserler:

1 — En geç 10 Ekim 1975 Cuma günü mesai saatinin bitimine kadar doğrudan doğruya Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığına iki nüsha halinde gönderildiği takdirde, işleme konularak incelenebilecektir.

2 — İnceleme sonucunda yardımcı ders kitabı olarak uygun görülen müsvedde eserler hakkında en geç 24 Ekim 1975 tarihine kadar yazarlarına tebligatta bulunulacaktır.

3 — Yardımcı ders kitabı olarak kabulü uygun görülen eserlerin basılı nushaları, Kasım ayının ikinci haftasının son gününe kadar Talim ve Terbiye Dairesine gönderilecek, aslına uygun olarak bastırıldığı tesbit edilenler hakkında ilk çıkacak Tebliğler Dergisinde yardımcı ders kitabı olarak kabul edildiği hususu ilgili okullara duyurulacaktır.

TEMEL EĞİTİM VE ORTAÖĞRETİMDE AHLÂK DERSLERİ PROGRAMI

AMAÇLAR:

Öğrencilerin:

1. Tarih boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış Türk milletinin bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında, millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi, Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmayı ve Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmayı öngören inancı paylaşmaları için gerekli ortamı hazırlamak;

2. Asıl teminatını vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı teşkil eden, hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet edilmiş Anayasamızı, insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temellleriyle kurmaları ve korumaları için gerekli anlayışı kazanmalarını sağlamak;

3. Töre ve geleneklerimiz ile millî hasletlerimize uygun ahlâk kurallarını öğrenmelerine yardımcı olmak;

4. Türk toplumunun ahlâkî ve manevî değerlerini kazanmaları için gerekli ortamı hazırlamak;

5. Toplum yaşayışını dikkatle inceleme alışkanlığı kazanmalarına ve böylece toplum değerlerini tanımalarına ve insan ilişkilerini anlamalarına yardımcı olmak;

6. Hür ve demokratik ilkelere dayalı sosyal yaşayışımızda yeri olan düşünce ve inanç hürriyetini kavramaları için imkân ve zemin hazırlamak;

7. Günümüze kadar gelen ve her zaman tartışma konusu yapılan dünya ve ahlâk görüşlerini tanımaları hususunda yardımcı olmak;

8. Türk toplumunda mutlu bir evliliğe ve ana - babalığa önem veren ahlâk anlayışını kazanmalarını sağlamak;

9. Aile hayatında huzurun temelini teşkil eden uyanıklığın değerini kavramalarına imkân hazırlamak;

10. Ailenin daha başarılı ve mutlu olması için kişiler arasında olumlu ilişkilerin pekiştirilmesine yardımcı olacak anlayışı geliştirmeleri için zemin hazırlamak;

11. Aile ve toplumun etkili birer üyesi olmaları için, gerekli tutumları ve değerleri anlamalarına ve geliştirmelerine yardımcı olmak;

12. Hareketlerinde veya karar verme sürecinde temel olarak kullanılabilecek bilgi ve davranışları kazanmalarını sağlamak ve liderlik kabiliyetlerini geliştirmek;

13. Davranışlarının ve olaylar karşısında takınmaları muhtemel tavırların sonuçlarını değerlendirmeleri için imkân ve zemin hazırlamak;

14. Kendilerini tamamlamalarına ve toplumun ilerlemesine götüren katkıda bulunan kendine ve çevresine ait yetkinlikleri geliştirmelerine yardımcı olmak;

15. Kendilerinin itibarını yükseltecek ve davranışlarına rehberlik edecek ahlâkî ve manevî değerlerle ilgili kuralları geliştirmelerine yardımcı olmak;

16. Geçerli ahlâk yargılarında bulunabilmeleri için gerekli ortamı hazırlamaktır

AÇIKLAMALAR:

Yukarıda belirtilen amaçların, tesbit edilen program muhtevası çerçevesinde gerçekleştirilebilmesi için:

I. İslâmî ahlâk anlayışında da belirtildiği üzere "Ameli hikmetin, yani pratik ahlâkın birbiri ardınca gelen faydasının ve ilerlemeye götüren gayesinin, sadece mücerret ilim olmadığı ve belki amelle mükemmelleştirmek ve davranışları güzelleştirmek demek olduğu; ilim ağacının amel meyvesini vermezse, itibar çemberinin dışında" kalacağı görüşüne uyularak, ahlâk derslerinin işlenişinde daima "pratik" olan husus, hareket noktası yapılmalıdır. Bu bakımdan temel eğitim ve orta öğretim okullarında ahlâk eğitiminin bütün ders içi ve dışı faaliyetleri ile ilgili yaygın uygulaması yanında, ahlâk derslerine, düsturları, kuralları önde bulundurup bunları öğreterek değil, geçmiş ve günlük yaşayışın "iyi" örnekleri yolundan yer verilmelidir.

Bilindiği gibi, yaşanmış değerler olmadıkça, çocuklar ezberciliğe ve taklitçiliğe yönelirler; bunun için, değerlerin yaşanmış ve anlaşılmış olmasının sağlanması gerekir. Nitekim, kanuna itaat, iyi vatandaşlık duygusu, hürriyet ve eşitlik vb. kavramlar, çocuğa medenî cesaret ve ödeve bağlılık örnekleri içinde ve toplum hayatındaki rolleriyle birlikte verildiği takdirde anlam kazanır. Aynı zamanda, millî edebiyatın ve dünya edebiyatının klasik büyük örneklerinden - tarih kadar zaman üstü değeri olan, destanlardan, menkıbelerden, hikâyelerden, masallardan, kıssalardan - aktarmalara gerektiği ölçüde yer verilmeli ve öğrencilerin bunları kendi tecrübe muhtevaları içinde değerlendirmelerine ve pratik sonuç çıkarmalarına imkân hazırlanmalıdır.

Şüphesiz çocuğun çıkaracağı sonucun, yapılan değerlendirmelerin, onun davranışlarına ve yaşayışına dönüştürülmesi söz konusu olduğuna göre, bunun da "töre ve geleneklerimiz ile millî hasletlerimiz"e ters düşmeyecek, aksine bunları pekiştirecek biçimde olmasına "millî değerler"e uygunluğunun sağlanmasına gereken titizlik gösterilmelidir.

II. Öğrencileri önce akranları ile ciddî konularda tartışmaya ve sonunda uzlaşmaya varan denemeye hazırlamalı; karşısındakinin sözü bitinceye kadar dinlemeye, bittikten sonra söz alarak cevap vermeye; tartışmaya öfke ve taşkınlık, gücenme karıştırmamaya; mantıklı muhakemeye alıştırmalı ve onlara gerektiği ölçüde rehberlikte bulunulmalıdır.

III. Ahlâk dersleri bir bakıma "töre ve geleneklerimiz ile millî hasletlerimiz"e inancın eğitimi demek olan ahlâk eğitimi, tarihten ve tarihimizden büyük fedakârlıkları ve cesaretleri göze alan inanç örneklerine dayandırılarak verilmelidir.

Özellikle, ilkokul çağındaki ve hattâ bir dereceye kadar ortaokul çağındaki çocukların günlük hayatta söylenen, tekrarlanan şeylere pek çabuk inandıkları bilinen bir gerçek olduğuna ve dolayısıyle inancın basit telkin olaylarıyla sağlanması da mümkün bulunduğuna göre, aldatıcı ve gösterişçi olaylardan onların gerektiği ölçüde uzak kalmalarını sağlamaya önem verilmelidir. Öğrencilere, heryşeden önce, mümkün olduğu kadar, ideal değerlerin taşıyıcıları ile temasta bulunabilecelkeri okul ortamı hazırlanmalıdır. Bu bakımdan, üstün hareektleri ve davranışlarıyla tarihe mal olmuş kahramanların, büyük fazilet sahibi kişilerin nasıl aynı zamanda büyük ahlâk, din, fikir, vatan vb. değerlere inandıkları da ayrıca örneklendirilmelidir ki, öğrenciler "ideal" inancını basit telkin olaylarından ayrımayı başarabilsinler.

IV. Atalarımızın bize armağan ettiği, eşsiz tarihimizi süsleyen en şanlı fazilet ve kahramanlık menkıbelerinin karakter eğitimindeki rolü asla unutulmamalı ve bu sebeple üstün ahlâk değerlerine, ruh asaletine, sanata ait menkıbelerin çok zengin kültür mirasını teşkil eden örneklerine, derslerin seyri içinde yer verilmelidir.

Bu bakımdan, insan haklarına saygı, mazlumlara merhamet, yoksullara ve düşkünlere yardım, dinî duyguları hoşgörme, küçüklere sevgi, büyüklere saygı vb. gibi Türk milletinin karakterini ve hasletlerini teşkil eden ana özelliklere ait örnekler yoluyla, öğrencilerimizin davranışlarında millî değerlerin yansımasına imkân sağlanması uygun olur.

V. Ahlâk derslerinde yaşayışı ön plânda bulundurmayan bir tutum asla maksadı gerçekleştirmeye yardım edemez. Esasen, öğrencilerin kafalarında cevap bekleyen problemler, konu olarak ele alınmadığı, üzerinde durup düşünülmediği, incelenmediği ve bir değerlendirmeye tabî tutulmadığı sürece ders, değerini ve beklenen yararını kaybeder. Bu sebeple, öğrencilerin ilgili problemlerinin cevapsız kalmaması yolu, ahlâk derslerinde daima tercih edilecek bir tutum olmalıdır.

VI. Lise ve dengi meslek okullarında da iyi vatandaş ve medenî insan olmanın özelliklerine, genel eğitim muhtevası ve mesleğe hazırlık çalışmaları içinde temas yolları aranmalı ve öğrencilerin bu özellilkeri kazanmaları için, gerekli ortam hazırlanmalıdır.

Meslekî ve teknik öğretim okulları, programları gereği, hayata dönük çalışmalara yöneltilmiş bulunduğu cihetle, ahlâk derslerinde, öğrencilerin asıl görevlerinin yapmaya hazırlanmalarında, iş ve meslek ahlâkı kazanmalarında bu nokta gözden ırak tutulmamalıdır. Öğretmen her zaman, öğrencileri tarafından girişilen ve gerçekleştirilen çalışmaların en iyi sonuçlarını, ahlâk dersleriyle sıkı bir ilişki kurarak değerlendirmelidir. Bu bakımdan, her yerde yapıldığından çok, meslekî ve teknik öğretim okullarında ahlâk dersi, insanoğlunun ilmî ve teknik problemler karşısında türlü zaferlerini ve başarılarını değerlendir-

meye yöneltilmeli; tarihî kıyaslamalar yoluyla, öğretmen, öğrencilerini içinde yasadıkları çağı daha iyi anlamalarına imkân ve zemin hazırlamalı ve böylece devamlı ilerlemekte olan insanlığın vazgeçilmez yeniliklerini ve insanoğlunun madde üzerindeki üstünlüğünü gerektiği ölçüde belirtmelidir.

VII. Ahlâk derslerinde insanla ilgili açıklama ve yorumlar, felsefe, sosyoloji ve psikoloji veya başka herhangi bir ilim disiplininin alanlarıyla ilişkisi olsa bile, bu açıklamaların ve yorumların, öteki disiplinlerin başlangıcı olduğu anlamı çıkarılmamalı, tam tersine, bu disiplinlerin sonuçlarına, verilerine de dayandırılarak, öğrencilerin seviyeleri ve tecrübe muhtevaları da hesaba katılarak, "iyi" davranışlara, "örnek" hareketlerle özendirmeğe çalışmalıdır.

VII. Ahlâk derslerini okutan öğretmenlerinin, felsefî düşüncelerin açıklanmasında soyutlağa düşmekten ve kesin yargılara gitmekten titizlikle sakınmalıdırlar. Zira, "töre ve geleneklerimiz ile millî hasletlerimize uygun ahlâk kaideleri" dışında bir atıf sistemi, mukayese çerçevesi de çizilmediği cihetle, ahlâk derslerinde öğretmenin kullanacağı muhtevada, millî değerler ötesinde her türlü a priori'leri reddeceği, günlük gerçeklerden uzak ve çok teorik sistemlerine itibar etmeyeceği tabiidir.

Öğrenciler tarafından ortaya koyulan pek çok problem, esasen problemin çeşitli bölümleri ile ilgili olabilir. Ve öğretmenler de öğrencilerinin ön bilgilerini yoklayarak, öğrencileri ile birlikte konuya eğilmeyi sağlayabilir. Bu bakımdan denebilirki, öğretmenin kendi başına tasarladığı ders, asıl maksattan biraz uzaklaşmadır; bu itibarla, işlenen konunun derinlik kazanmasında öğrencilerin işe katılmalarının sağlanmasına titizlikle dikkat edilmelidir.

Esasen, görevinin ahlâkî ve manevî yönü de hesaba katılacak olursa, ahlâk dersleri okutan öğretmenlerin öğrencilerinin kendine ait problemleri ile ayrıca günlük problemleri birlikte ele alıp inceleyecekleri çok tabiî olmakla beraber, taahhütlerinin ötesinde programın amaç ve muhtevasına aykırı düşecek bir şekilde programa istenen genişliği vererek ve çok değişik yorumlara yol açabilecek biçimde bir uygulamaya geçmekden de özellikle kaçınmaları gereklidir.

Ahlâk derslerinde değişik türden problemlerin incelenmesi ile program sınırı aşıldığında:

1. Ahlâk açısından ele alınıp incelenecek olan günlük yaşayışla ilgili problemler üzerinde basit ve çok kolaya kaçan yorumlardan kesinlikle sakınılmalıdır.

2. İnsan haysiyetine saygıyı öğrencilerine telkin edecek olan öğretmenler ahlâk derslerinde problemler incelenirken, öğrencilerin, özel ve şahsî problemleri teşhir edilerek onların arkadaşları arasında küçük düşürülmesine asla meydan vermemelidirler.

Bununla beraber, yine bilinmelidir ki, ahlâk derslerinin işlenişinde bu iki zorlayıcı unsur sebebiyle, programa uygunluğu, ancak öğrencilerin problemlerinden uzak kalan bir tutum içinde gerçekleştirmekte arayan bir anlayış da haklı sayılamaz. Aslında, yukarda da denildiği gibi, öğreniler tarafından ortaya konulan bir çok problem, müfredat alanının konularını teşkil etmektedir.

TEMEL EĞİTİM VE ORTAÖĞRETİMDE AHLÂK DERSLERİ

Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

İKİNCİ DEVRE

İLKOKUL	*IV. Sınıf*	*V. Sınıf*		*Toplam*
	1	1		2
ORTAOKUL	*I. Sınıf*	*II. Sınıf*	*III. Sınıf*	*Toplam*
	1	1	1	3
LİSE VE DENGİ OKULLAR	*I. Sınıf*	*II. Sınıf*		*Toplam*
	1	1		2

K O N U L A R

İLKOKUL

İlkokul programı uygulamada esnekliğe imkân verecek şekilde düzenlenmiştir. Öğretmen, çevre şartlarını ve farklı olgunluk seviyelerindeki çocukların ihtiyaçlarını dikkate alarak, aşağıdaki ünitelerden bazılarını seçebileceği gibi, ünite içinde bazı konulara ağırlık verebilir ve bazı konulara yer vermeyebilir.

IV. SINIF

ÇOCUK VE ÇEVRE

I. Ünite: Çocuk ve okul

II. Ünite: Çocuk ve ailesi

III. Ünite: Çocuk ve gelişmesi

İNSANIN KENDİSİ HAKKINDA BİLGİSİ

IV. Ünite: İnsanın kendisi tanıması

V. Ünite: Geçerli bir hal gidişe uymak

VI. Ünite: İnsanın düşüncesini ve bakış tarzını geliştirmesi

V. S I N I F

BUGÜNÜN DÜNYASI İÇİNDE İNSAN

I. Ünite: Toplum içinde insan

II. Ünite: Meslek çevresi içinde insan

III. Ünite insan ve grup ahlâkı

YETİŞKİNİN ŞARTI VE DURUMU

IV. Ünite: Aile ahlâkı

V. Ünite: Ahlâk ve emek

VI. Ünite: Milletlerarası ahlâk

IV. SINIF

Ç O C U K V E Ç E V R E S İ

ÜNİTE I: Ç O C U K V E O K U L:

A. *Çocuğun Okula İntibakında Ahlâk Dersinin Rolü ve Önemi:*

1. Ahlâk dersinin tanıtılması:
   a) Ahlâk dersini niçin okuyoruz?
   b) Ahlâk dersinin anlamı ve belli başlı amaçları:
      (i) Ahlâk dersinin belli başlı konuları;
      (ii) Değer-biçme, değer verme, öğrenci faliyetleri, imtihanlar, okulun havası;
      (iii) Öğrencileri "olması gereken"e alıştırma ve yöneltme.
2. Sınıfta, okulda ve evde çalışma metodunun araştırılması:
   a) Öğrenciler nasıl çalışıyor ve öğreniyorlar?
   b) Öğrenciler sınıfta, okulda veya evde çalışmalarını nasıl sürdürüyor ve geliştiriyorlar?
   c) "İyi" yapılan bir işe veya ulaşılan "iyi" bir sonuca karşı gösterilen sevgi ve sempati.
3. Öğrencilere kazandırılacak başlıca nitelikler:
   a) Doğruluk, düzenseverlik, itina, dürüstlük, sadakat, öğrenme zevki vb. ne ait örnekler;
   b) Okuldan en çok nasıl faydalanabiliriz?

B. *Okul, Çocuk İçin Niçin Gereklidir?*

1. Hayat için ve hayata hazırlık için okul:
   a) Öğrenim niçin bir haktır?
   b) Öğrenimin önemi:
      (i) Kişi yönünden: Öğrenim kişiye ne gibi yararlar sağlar?
      (ii) Toplum yönünden: okuldan yoksun ülkeler niçin geri kalmıştır?
2. Toplumun küçük bir örneği olarak okul:
   a) Okulda toplum hayatına ve toplumun kurallarına nasıl alışırız?

b) Okulda öğrenci topluluğu:
(i) Değişik çevrelerden gelen çocuklar;
(ii) Değişik karakterlerde olan çocuklar.
c) Okul yönetmeliği niçin gereklidir?
(i) Kişinin yaşayışı yönünden;
(ii) Toplum yaşayışı yönünden.
ç) Disiplin ve disipline uyma alışkanlığını kazanma:
(i) İnsanın seçme hürriyeti;
(ii) Dıştan zorlama suretiyle disiplin;
(iii) Serbestçe benimsenen disiplin.
d) Sorumluluk kavramı:
(i) Yaptırıcı ve yerine getirici kuvvetler;
(ii) Mükâfat ve ceza.
e) Okula ve okul çevresine karşı saygı:
(i) Okul eşyasının, ders araçlarının ve kitaplarının korunması;
(ii) Okulun temizliği ve çevreyi temiz tutma alışkanlığını kazanma.
f) Başkasına ve toplum değerlerine saygı:
(i) Başkasına ait şeyleri de niçin kendimizinki gibi korumalıyız?
(ii) Devlete ait şeylerin titizlikle korunması gerekliliği.

ÜNİTE II: ÇOCUK VE AİLESİ:

A. *Aile:*

1. Ailenin temeli:
a) Ana-baba;
b) Çocuklar.
2. Aile içinde yaşayış:
a) Ailenin eğitici rolü;
b) Ailenin ahlâkî rolü:
(i) Aile yuvası (ocağı)'nın sağladığı şeyler;
(ii) Ana-babanın sürekli ve gerekli yardımı.
3. Aile topluluğu:
a) Aile arasında karşılıklı anlayış:
(i) Aileyi kenetleyen duygu bağları (ailenin huzuru);
(ii) Sevgi;
(iii) Saygı;
(iv) Takdir etme;
(v) Nezaket;
(vi) Koruma;
b) Aile topluluğunu teşkil eden üyelerin birbirlerine karşı tutumları.

ÜNİTE III: ÇOCUK VE GELİŞMESİ:

A. *Ahlâkî Gelişme:*

1. Ahlâkî gelişimin bazı özellikleri:
a) Doğruluk ve dürüstlük;
b) Gerçek sevgisi;
c) Fikir ve hareketlerini belli etmede cesaret;
ç) Kendine saygı;
d) Başkasına saygı;
e) Kutsal değerlere saygı.

B. *Çocuğun İlişki Kurduğu Kişiler:*

1. Öğretmenlerle ilişkiler: Güven, saygı, itaat, şükran (minnet), vefa;
2. Arkadaşlarla ilişkiler: İyi ve kötü arkadaşlar;
3. Yakınlarıyle ilişkiler:
a) Akrabalık bağları;
b) Komşuluk ilişkileri.
4. Fark gözetmek niçin "iyi" sayılmaz?
a) Öğrenciler arasında;
b) Okulun şube ve sınıfları arasında;
5. İyi ve kötü dayanışma ne sağlar?
a) Takım (grup) teşkil etme;
b) Grupu bozan direnişler;
c) Takım (küme) kuruluşunda işbirliği yapma kardeşlik zihniyetini nasıl geliştirir?
ç) Adalet duygusu: Hakkı koruma anlayışı ve tarihimizden örnekler.
6. Başkalarına niçin saygı göstermek zorundayız?
a) Ahlâk yönünden görgünün önemi:
(i) Yaşayışın her yönünde davranış tutarlılığı;
(ii) Sofrada nasıl davranmalı?
(iii) Ziyaretlerde ve ziyafetlerde nasıl davranmalı?
(iv) Trende, sokakta, otobüste davranışlarımız;
(v) Gezide, tatil toplulukları içinde davranışlarımız;
(vi) Halka açık yerlerde davranışlarımız.
b) İnsanların birbirlerine bağlılığı:
(i) Sosyal duyguluiuk (insanın diğer insanlarla uyum içinde yaşaması;
(ii) İnsanlığı ilerleten kişilere karşı şükran borcumuz.

C. *Çocuğun İçinde Yaşadığı Tabiat Çevresi:*

1. Tabiatı koruma;
2. Tabiat kuvvetlerine karşı insanın savaşı ve insanoğlunun başarıları;
3. Hayvanları sevme ve koruma:
a) İnsanın dostu hayvanlar;
b) İnsana yarar sağlayan hayvanlar;
(i) İlim hizmetinde (deney şartları içinde) hayvanlar;
(ii) İnsanın ihtiyaçlarını karşılayan (kasaplık ve av) hayvanları);
(iii) İnsanın tutkularını tatmin eden (horoz döğüşü, boğa ve deve güreşi) hayvanlar;
c) Zararlı hayvanlarla mücadele;
4. Kurbanlık hayvanlar. (Dinî ve sosyal yönden)

Ç. *Çocuğun İçinde Yaşadığı Millî Toplum:*

1. Türk insanının üzerinde yaşadığı topraklar:
a) Vatan (yurt) kavramı;
b) Türk yurdu niçin varlığımızın temelidir?
c) Yurdun bölünmezliği;
ç) Yurda bağlılık, vatan borcumuz.
2. Türk milleti:
a) Millet niçin manevî bir birliktir?
b) Türk milletinin ülküsü;
c) Tarihte Türk kahramanlığı:
(i) Türk tarihine dayanan menkıbelerde yiğitlik, fazilet ve kahramanlık örnekleri;
(ii) Türklerin tarih boyunca ahlâkî değerlere verdikleri önemi gösteren örnekler.
3. Tarihte Türk töresi (gelenekler ve görenekler);
4. Dinimiz.

İNSANIN KENDİSİ HAKKINDA BİLGİSİ

ÜNİTE IV : İNSANIN KENDİNİ TANIMASI :

A. *Bir Bütün Olarak İnsan :*

1. İnsanın bazı davranışlarının gözönüne alınması: İnsanı hayvanlardan ayıran özellikler (benzerlikler ve farklar);
2. Çevre ve eğitimin kişiliğin gelişmesine etkisi;
3. İnsanın ahlâkî tamlığı.

B. *Başkalarına Bakarak İnsanın Kendini Tanıması :*

1. Olumlu ve olumsuz tutumları karşılaştırma :
   a) Ana-babaya, dostlara, tanıdıklara bakarak;
   b) Kız ve erkek arkadaşlarına bakarak;
      (i) Samimiyete ve kardeşliğe dayanan arkadaşlık;
      (ii) Kızların ve erkeklerin birbirine karşı davranışları.

ÜNİTE V : GEÇERLİ BİR HAL VE GİDİŞE UYMAK :

A. *Başka Kimselerden Daha İyi mi Yoksa Kötü müyüm?*

1. Alışkanlıklar :
   a) İyi alışkanlıklar edinmek;
   b) Kötü alışkanlıkları bırakmada zekâ ve iradenin rolü.
2. İyi vasıflı veya hatalı olma:
   a) Öğretmen aşağıdaki kavramlar arasında seçim yaparak, imkân ve fırsatların elverdiği ölçüde, bunları olaylara ve örneklere dayandırarak değerlendirmeye yardım edecektir.

      Örnekler: Doğruluk, dürüstlük, iyilikseverlik, çalışkanlık, konukseverlik, cömertlik ve bunların karşısındaki olumsuz davranışlar.
   b) Yalan: Korkaklıktan, ihmalden, mübalağadan ötürü, hatayı başkasına yükleyerek veya övünmüş olmak için yalan söylemek niçin kötü bir davranıştır?
   c) Samimiyet :
      (i) Ana-babaya;
      (ii) Dostlara;
      (iii) Devlete (vergi ödemelerde, gümrükte vb.) doğruyu söylemek niçin gereklidir?
   ç) Dedikodu ve iftira niçin "iyi' sayılmaz?
      (i) Başkasını kötülemek;
      (ii) Söz getirip götürmek niçin "iyi" değildir?
   d) Hırsızlık :

      Örnekler :
      (i) Yapılan bir alışverişte yanlışlık sonucu az para vermek veya üste çok para iade edilmek durumunda kalınca veya sonradan farkına varınca ne yapmalı?
      (ii) Sahibi bilinmeyen bulunmuş bir şeyi gizlemek;
      (iii) Hile yapmak, çalmak, kandırmak, niçin "iyi" davranışlar değildir?
   e) Uygun ve kaba şakalar;
   f) Aşağıdaki kavramlar ne bakımdan "iyi" ne bakımdan "kötü" davranışlara örnek teşkil ederler? (öğretmen, imkân ölçüsünde, bunlardan bir kaçına olaylara dayandırarak yer verecektir.):
      (i) İhmal, düzensizlik, düzenlilik;
      (ii) Aşağılık duygusu, üstünlük duygusu (mahçupluk, utangaçlık, gurur, övünme, palavracılık, züppelik vb.);
      (iii) Öfke, sabır, sebat;
      (iv) Korkaklık, cür'et, pervasızlık, kendine hâkim olma;
      (v) Cimrilik, müsriflik, tutumluluk;
      (vi) Vefasızlık, sertlik, dikkafalılık, vefakârlık, uysallık;
      (vii) Havailik, ciddilik;
      (viii) Kötümserlik, ilgisizlik, iyimserlik;
      (ix) Bencillik, özgecilik;
      (x) Yaygaracılık, ağırbaşlılık;
      (xi) Eziyet (katı yüreklilik), gaddarlık, merhamet;
      (xii) Hürmetsizlik, hürmet.

ÜNİTE VI : İNSANIN DÜŞÜNCESİNİ VE BAKIŞ TARZINI GELİŞTİRMESİ

A. *Düşünce ve Duygu Hayatı :*

1. Hür düşünme ve karar;
2. İlimlerin gerçek faydaları;
3. Sanat : "güzel", "güzel"in insana ve zamana göre değişebileceği, duygu ve zevk eğitimi;
4. Ahlâklı yaşayış ve davranışa niçin lüzum vardır?

B. *Sosyal Anlayış :*

1. Millî benlik;
2. Başka insanların bilinmesi ve anlaşılması: Turizm ve insanlarla temas;
3. İnsanseverlik anlayışı : Tabiatın ve kaderin yoksun bıraktıkları (Bedence arızalılar, kimsesiz çocuklar vb.);
4. Açlık ve sefalet: Karşılayıcı ve giderici tedbirler, sosyal yardım kuruluşları.

V. SINIF

BUGÜNKÜ DÜNYASI İÇİNDE İNSAN

ÜNİTE I : TOPLUM İÇİNDE İNSAN :

A. *Çocuğun İçinde Yaşadığı Çevre ve Toplum :*

1. Sosyal sonuçlar (çevrenin özelliğine göre seçilerek örnekler üzerinde) :
   a) Aşağıdaki yönlerden, insan yaşayışının somut olarak incelenmesi :
      (i) Hayat seviyesi;
      (ii) Çalışma şartları;
      (iii) Öğrenim ve haber alma hakkı;
      (iv) Düşüncesini sözle ve yazıyla ifade hakkı;
      (v) İnanç ve ibadet hakkı.
   b) Sosyal refah :
      (i) Yoksulluğun sebepleriyle ilgili örnekler üzerinde inceleme;
      (ii) Sosyal refahın şartlarına toplu bir bakış: İnsanların çeşitli ihtiyaçları açısından (barınma, beslenme, sağlığı koruma vb.).

B. *Eşitsizliğe Karşı Nasıl Davranmalı?*

1. Sosyal adalet ve yarlıgama (merhamet, şefkat);
2. İnsan haklarından her insanın eşit olarak yararlanması (imkân ve fırsat eşitliği).

C. *Ödevlerimiz ve Sorumluluklarımız :*

1. Kişinin toplum içindeki yaşayışıyla ilgili ahlâkî kavramların incelenmesi :
   a) Kişi olarak insan : hayata saygı (tabiî ölüm, ırk ayırımı ve katliamı, intihar, meşru savunma);

b) Çalışan varlık olarak insan ve çalışmanın önemi :
(i) Sendika kuruluşları;
(ii) Yardım kurumları;
(iii) Dinimizin çalışmaya verdiği önem.

c) Vatandaş olarak insan: Siyasi sorumlulukların ahlâkî dayanağı.

ÜNİTE II : MESLEK ÇEVRESİ İÇİNDE İNSAN :

A. *Meslek Seçimi ve Ahlâk :*

1. Herkes için çalışma hakkı;
2. Emeğe saygı (El emeği ve zihin emeği);
3. Mesleğe yöneltme;
4. Çalışanların yeni tekniklere intibakı;
5. Makine medeniyeti ve ahlâk.

ÜNİTE III : İNSAN VE GRUP AHLÂKI :

A. *Hürriyet Kavramı :*

1. Ana-babaya, okula, topluluk hayatına, ahlâka ve ahlâk değerlerine bağlılık ve hürriyet;
2. Kişiliğini kabul ettirme;
3. Cinsiyete göre davranış: Kadınlar ve erkekler arasında farklar;
4. Sorumluluk.

B. *Haklılık ve Haksızlık Kavramı :*

1. Başkalarının hakkı;
2. Sosyal hayatın kurallarına karşı ilgisizlik;
3. Haklılık ve haksızlık anlayışına toplu bakış.

YETİŞKİNİN ŞARTI VE DURUMU

ÜNİTE IV : AİLE AHLÂKI :

A. *Aile :*

1. Ahlâk yönünden ailenin rolü ve önemi;
2. Türk tarihinde ailenin yeri ve önemi;
3. Ahlâki olgunluk:
   a) İnsanın kişiliğini kabul ettirmesi;
   b) Aile üyelerinin sorumlulukları.
4. Ailenin yaşayışı ile ilgili şartlar :
   a) Maddî şartlar;
   b) Duygu yönünden şartlar;
   c) Sosyal yönden şartlar;
   ç) Ahlâkî şartlar;
   d) **Mânevî şartlar.**

ÜNİTE V : İŞ VE TİCARET AHLÂKI :

A. *Emek ve Üretim :*

1. Emeğin anlamı: Emeğin değer yaratıcılığı;
2. Üretim arttırıcı metodlardan nasıl faydalanılır?
   a) Birlikte çalışma (işbirliği),
   b) İmece anlayışımız.

B. *İş, Ticaret ve Ahlâk :*

1. Başkasının sırtından geçinmenin kötülüğü;
2. Çalışma ahlâkı;
3. Ticaret ahlâkı.

C. *Boş Zamanı Değerlendirme:*

ÜNİTE VI : MİLLETLERARASI AHLÂK :

A. *İnsanlığın Uğradığı Âfetler Karşısında Tutumumuz :*

1. **Tabiî âfetler;**
2. Savaş;
3. Hastalık;
4. Açlık;
5. Cehalet;
6. Dünyada aşırı nüfus artışı.

B. *Milletlerarası Yardım Kuruluşları :*

ORTAOKUL

Ortaokul ahlâk dersi programı, bu dönemdeki öğrencilerin ergenlik çağının başlangıcında olmaları ve ayrıca içinde bulundukları kültürün etkileri dikkate alınarak, uygulamada esnekliğe imkân verecek şekilde düzenlenmiştir. Öğretmen, çevre şartlarını, çocukların psikolojik ve sosyal gelişme durumlarını, olgunluk seviyelerini, ihtiyaçlarını dikkate alarak, gösterilen konulardan bazılarını seçebileceği gibi, bazı konulara ağırlık verebilir veya hiç yer vermeyebilir.

I. SINIF

İNSANIN KENDİ MUTLULUĞUNU HAZIRLAMASI

I. Ahlâk dersine başlangıç bilgileri.
II. Hayattan ne bekliyoruz?
III. Mutluluğa nasıl ulaşırız?

İNSANIN İŞBİRLİĞİ YAPMASI GEREKLİLİĞİ

IV. Gruplara niçin bağlıyız ve bu bağlılık nasıl olmalıdır?
V. Kişi kendini nasıl tanıtır?
VI. Sorumluluğumuzu ortaya koyan bazı problemler.

II. SINIF

İNSANIN SORUMLULUĞU ÜSTÜNE ALMASI

I. Sorumlu sosyal grup: Öğrenci topluluğu.
II. Aile ahlâkı.

DÜNYA VE HAYAT KARŞISINDA KİŞİNİN TAVRI

III. Bugünkü dünyanın görünüşü.
IV. İnsanın emelleri.

III. SINIF

YARGIDA BULUNMASINI BİLMEK

I. İnsanî değerler.
II. Yaptırıcı kuvvetler.

İNSANIN KENDİNİ DEĞERLENDİRMESİ

III. İnsanın yaratışları.
IV. İnsanın içinde yaşadığı sosyal kurumlar: Din ve ahlâk.

I. SINIF

İNSANIN KENDİ MUTLULUĞUNU HAZIRLAMASI

I. AHLAK DERSİNE BAŞLANGIÇ BİLGİLERİ :

A. *Ahlâk Dersinin tanıtılması :*

1. Ahlâk dersinin anlamı ve ders konularına toplu bakış;
2. Millî değerlerin kazandırılmasında ahlâk dersinin rolü ve önemi;
3. ***Ahlâk dersinin işlenişinde uygulanacak yol:***
   a) Sınıfta grup çalışması yapılması;
   b) Toplu çalışma metodlarında işbirliğinin gerçekleştirilmesi.

II. HAYATTAN NE BEKLİYORUZ?

(Öğrenciler arasında mutluluğun herkes için neden bir hak olduğu sorusu hakkında anket yoklamasından hareket edilerek sonuçları üzerinde de tartışılabilir.)

A. Mutluluğu Nasıl Anlıyoruz?

1. Beden sağlığı bakımından:
2. Ruh sağlığı bakımından:
   a) Ahenk içinde yaşamak:
      (i) İnsanın kendi kendisiyle uyuşması (kişinin kendisine güveni);
      (ii) İnsanın başkalarıyla uyuşması;
      (iii) İnsanın sosyal ve mânevi değerlerle uyuşması.
   b) Tabiata ve nesnelere değer vermek.
3. Maddî bakımdan:
   a) İnsanın gerçek ihtiyaçları;
   b) İnsanın sonradan öğrenip şartlandığı ihtiyaçlar;
4. Meslek bakımından :
   a) Topluma yararı yönünden meslekler arasında fark gözetilmemesi;
   b) İsteğe ve kabiliyete göre meslek seçebilme;
   c) Türk geleneğinde meslek ahlâkı.

III. MUTLULUĞA NASIL ULAŞIRIZ?

A. Kişi Olarak :

1. Mutluluğu (şans, tesadüf, kader deyip) beklemek gerekli mi, yoksa onu hazırlayacak şartlara göre mi hareket etmeli?
2. Mutluluğa ulaşmada başlıca faktörler (inanç, sabır, cesaret, çalışkanlık vb.);
3. Zorluklar karşısında niçin ümitsizliğe kapılmamalıyız, iyimser olmalıyız?

B. Bir Grupun Üyesi Olarak:

1. Aile (ana-baba ile birlikte ahenk içinde yaşamak):
   a) Ana-baba ve çocuklar yönünden:
      (i) Ana-babanın çalışma hayatında karşılaştığı güçlükleri anlamak için çaba gösterme;
      (ii) Ana-baba tarafından anlaşılmaya ve onların güvenini elde etmeye çaba gösterme;
      ((iii) Ana-babaya maddeten ve mânen destek olma.
   b) Erkek ve kız kardeşler yönünden:
      (i) İşbirliği yapmak, birbirlerine yardım etmek, birbirlerine yük olmamak, birbirlerine zorla bir şey kabul ettirmemek;
      (ii) Kardeşler arasında kıskançlık, çekememezlik, hırçın tutumlar.
   c) Sonuç:
      (i) Çocukların geleceğe hazırlanmasında ailenin görevi;
      (ii) Kimsesiz çocukların korunması;
      (ii) Çocukların geleceğe hazırlanmasında Türk toplumunun değerleri.
2. Okul :
   a) Okul ne sağlar?
      (i) Okul eğitir ve öğretir;
      (ii) Okul, eğitir ve öğretirken ahlâkî davranışları da kazandırır;
      (iii) Okul, hayata hazırlar;
      (iv) Okul, kişinin istismarını önler;
      (v) Okul, davranışlarımızda millî değerlerin yansımasına imkân hazırlar.
   b) Okulun koruduğu düzen karşısındaki tutumumuz.
3. Okul-dışı çevre:
   a) Başka insanları tanımak için çaba gösterme;
   b) Başkalarının haklarına saygı gösterme;
   c) Yardımlaşma, dayanışma, işbirliği;
   ç) Türklerin hayır kurumlarına verdikleri önem.
4. Sonuç :
   a) Üyesi bulunduğumuz grupu gereğince temsil edebiliyor muyuz?
   b) Bir grup üyesi olarak sorumluluklarımız nelerdir?
   c) Bir grup üyesi olarak kişi mutluluğa ulaşmada sosyal değerleri nasıl yansıtır?

İNSANIN İŞBİRLİĞİ YAPMASI GEREKLİLİĞİ

IV. GRUPLARA NİÇİN BAĞLIYIZ VE BU BAĞLILIK NASIL OLMALIDIR?

(Öğrenciler arasında bir anket yoklamasından da hareket edilebilir).

A. Çağımızın Özelliği :

1. Doğuştan itibaren bağlı olduğumuz gruplar:
   a) Aile :
   b) Yaşadığımız çevre;
   c) Memleketimiz;
   ç) Dünyadaki yerimiz.
2. Katılacağımız gruplar:
   a) Oyun ve dost-arkadaş grupları;
   b) Grupların amaçları, kişilerin grup içindeki rolleri;
   c) Kişilerin grup içinde boş zamanlarını değerelendirmesi.
3. Çağımızın özelliği karşısında Türk insanının millî değerler yönünden sosyal gruplara bağlılığı.

V. KİŞİ KENDİNİ NASIL TANITIR?

A. Kişinin Kendini Belli Etmesinde Bazı Yollar (Somut Örnekler Üzerinde):

1. Kişinin kendini bilmesi;
2. Kişinin kendini gerekli bilgilerle donatması;
3. Kişinin çeşitli faliyetlere katılması;
4. Kişinin ahlâkî, sosyal, meslekî, siyasî bakımlardan mücadele etmesi;
5. Kişinin millî değerler uğrunda kendini feda etmeyi göze alması.

VI. SORUMLULUĞUMUZU ORTAYA KOYAN BAZI PROBLEMLER:

A. Hayata Saygı :

1. Dünyada ve gelişme yolundaki ülkelerde açlık;
2. Nüfusun hızla artışı;
3. Savaş ve barış:
   a) Ekonomik sebepler;
   b) Siyasî sebepler;
   c) Sosyal sebepler.
4. Ölüm karşısında tutumumuz:
   a) Adam öldürme;
   b) Meşru savunma;
   c) Vatan savunmasında şehitlik ve gazilik

B. İnsan Varlığına Saygı:

1. Haklar ve ödevler:
   a) İnsanın hürriyetleri;
   b) İnsanın hakları ve ödevleri:

c) Anayasamızda temel hak ve hürriyetler;
ç) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi;
d) Tarihte Türklerin insan haklarına verdiği önem.

2. Kadın - erkek eşitliği:
a) Kadın hakları;
b) Tarihte Türk kadınının eşitliği.

C. *Çalışana ve Çalışanın Emeğine Saygı:*

1. İşçi ve işveren ilişkileri:
a) Emeğe saygı ve iş verenin sorumluluğu;
b) Teşebbüse saygı ve işçinin sorumluluğu;
c) Mülkiyete ve millî servete saygı.

2. Yeni tekniklere uyabilme ve sürekli yetişme gerekliliği;
3. Sosyal güvenlik.

Ç. *Adalet ve Ahlâk:*

1. Kanunları ihtiyaçlara, gelişen ve değişen hayata uygun hale getirmek;
3. Töre hukuku ve ahlâk;
4. Tarihte Türk Töresi.

D. *Kutsala Saygı:*

1. Allah'a saygı;
2. Dinimiz ve emir ve yasaklarına saygı.

II. SINIF

İNSAN SORUMLULUĞU ÜSTÜNE ALMASI

I. SORUMLU SOSYAL GRUP: ÖĞRENCİ TOPLULUĞU:

A. *Öğrencilerin Sorumluluğu:*

1. Öğrencileri sorumluluğa hazırlayan şartlar;
2. Okul ve sınıf içinde öğrencilerin durumu;
3. Öğrencilerin millî değerlerle beslenmesine olan ihtiyaç.

B. *Yeni durumlara Alışma ve Alıştırmada Ahlâk Desteği:*

1. Yeni durumlara alışma ve alıştırma ile ilgili bazı tanıtmalar, teknikler ve araçlar;
2. Otomatik hale gelecek hareketlerin kazanılması suretiyle alıştırma;
3. Alışma ve alıştırmayla ilgili kitle haberleşme araçlarının ahlâkî rolü:
a) Afişler;
b) Basın (kitap, dergi, gazeteler);
c) Radyo;
d) Televizyon;
e) Sinema, tiyatro.

4. Millî ve dinî değerlerin çözümlerine olan ihtiyacı.

II. AİLE AKLÂKI:

(İncelenen kavramların ahlâki görünüşü üzerinde durulacaktır.)

A. *Alenin Önemi:*

1. Ana - baba için;
2. Çocuk için;
3. Türk toplumunda ailenin önemi.

B. *Uyumlu Bir Ailenin Şartları:*

1. Karakterlerin uyuşması yönünden bir anlaşma gerekliliği; sosyal ve ahlâki olgunluk;
2. İnanç, düşünce ve kanaatlerin uyuşması yönünden bir anlaşma gerekliliği:
a) Karı - kocanın hakları ve ödevleri;
b) Karı - kocanın sadaketi;
c) Evliliğin sona erdirilmesi: boşanma;
ç) Ailede dinin ve millî değerlerin korunması.

3. Eğitim bakımından bir anlaşma gerekliliği:
a) Çocukların hakları ve ödevleri;
b) Çocukların birbirlerine ve ana - babaya karşı ödevleri;
c) Evde işlerin bölüşülmesi (iş bölümü).

4. Malî dengenin gerekliliği:
a) Ailenin gelirine göre evin yönetilmesi;
b) Aile dirlik ve düzenliğinin sağlanmasında çeşitli kaynakların maksada uygun kullanılması.

5. Sağlıklı olmanın gerekliliği:
a) Sosyal hastalıklar (Frengi, trahom, verem vb.);
b) Keyif verici maddelere alışkanlık ve zararları.

DÜNYA VE HAYAT KARŞISINDA KİŞİNİN TAVRI

III. BUGÜNKU DÜNYANIN GENEL GÖRÜNÜŞÜ

A. *Gelişmiş Ülkeler - Gelişmekte Olan Ülkeler:*

1. Değişik yaşayış tarzlarının (köy ve şehir topluluklarına göre) aşağıdaki yönlerden somut olarak incelenmesi:
a) Hayat seviyesi:
b) Çalışma şartları;
c) Haklar ve ödevler.

2. Sosyal refah kavramı.
3. Sosyal refahı sağlayıcı tedbirler:
a) Eğitim, öğretim, ekonomi vb. alanlarda işbirliği suretiyle sosyal dayanışmayı gerçekleştirme;
b) Milletlerarası kuruluşların katkısı.

4. Barışçı bir dünyanın hazırlanmasında millî değerlerle yoğrulmuş gençliğin rölü.

VI. İNSANIN EMELLERİ:

A. *Sosyal Refaha Ulaşma İsteği:*

1. Sosyal refah kavramı üzerinde örnekler;
2. Kişilerin payları;
3. Toplumun payı;
4. Tekniğin payı;
5. Tabiatta güzellik ve insan tarafından yaratılmış güzellik Sanat;
6. Günlük yaşayışa "güzel" olan şeyin girişi:
a) Giyim;
b) Ev eşyası estetiği;
c) Şehircilik;
ç) Süsleme sanatları;
d) Millî değerlerin günlük yaşayışta yansıması.

B. *Gerçeğe Ulaşma İsteği:*

1. Araçlar:
a) Hür araştırma;
b) İlim metodunun uygulanması:
(ii) Gözlem, deney ve akıl yürütme;
(ii) Özel bir alanda (tıp vb. gibi) ardarda elde edilen başarılan incelenmesine dayandırılan sonuçlar.
c) Gerçek sevgisi ve ahlâk.

C. *Adalete Ulaşma İsteği:*

1. Hukuk ve gelenekler (örf ve âdetler);

2. Hukukun evrimi:

a) Cezalandırma kavramının, şeklinin ve hedefinin evrimi;

b) Sosyal intibaksızlığın giderilmesinde yeni yollar.

3. Suçluluğun önlenmesinde dinî, ahlâkî ve mânevî değerler.

Ç. *İdeale Ulaşma İsteği:*

1. İdeal ve ahlâk;
2. Niyet ve eylem;
3. Karşılık gözelmeyen ahlâk eylem;
4. Tarihimizden örnekler.

III. SINIF

YARGIDA BULUNMASINI BİLMEK

I. İ N S A N Î D E Ğ E R L E R :

A. *İnsan, Öteki Canlı Varlıklardan Aşağıdaki Yönlerden Farklıdır:*

1. Düşüncesi;
2. İnancı;
3. Eylemlerinde serbest olması;
4. Bunlardan ileri gelen hürriyeti (hür bir varlık olarak insan);
5. Ahlâkça kendi başına buyruk olması;
6. Tarihî bir varlık olması.

B. *İnsanın Öteki Canlı Varlıklardan Farklılığının Sonuçları:*

1. Aşağıdaki alanlarda mükemmelliğin araştırılması:

a) "Doğru" yönünden:

(i) İlmi düşüncenin belli başlı basamakları;

(ii) Objektifliğin anlamı;

(iii) İlim ile ahlâk arasındaki ilişkiler.

b) "Güzel" yönünden: Estetik değerler:

(i) Olumlu ve olumsuz değerler bakımından güzellik kavramı;

(ii) Tabiatta güzellik ve insan tarafından yaratılmış güzellik;

(iii) Günlük yaşayışımızın her alanında (evde, çalışmada, dinlenme ve boş zamanları değerlendirmede ve kamu kesiminde) "güzel";

(iv) Ahlâki yaşayış üzerinde estetik değerlerin etkisi;

(v) Sanatın ahlâka uygunluğu ve millî zevkle uyuşması.

c) "İyi" yönünden:

(i) (Şuurla karşılaştırılarak) vicdan;

(ii) Zekâ ve vicdan:

1. Zekânın vicdan üzerinde etkisi;
2. Eleştiriye dayanan inceleme:
   - Menfaat yönünden "iyi";
   - Ödev yönünden "iyi";
   - Sevgi yönünden "iyi";
   - İyi için "iyi'.

2. Doğru, Güzel ve iyi kavramlarının karşılaştırılması :

a) Doğru-yanlış kavramlarının karşılaştırılması;

b) Güzel-çirkin kavramlarının karşılaştırılması;

c) İyi-kötü kavramlarının karşılaştırılması:

(i) Değişik ahlâk görüş ve tutumlarının var oluşu;

(ii) Kabul edilebilir bir çok davranışların var oluşu;

(iii) Hoşgörü;

(iv) İyi ve kötü hakkında değişmez değerler.

IV. Y A P T I R I C I K U V V E T L E R :

A. *Tabiî Olan Yaptırıcı Kuvvetler :*

1. İnsanın kendisinin biricik hâkimi olduğunun biyolojik yönden değerlendirilmesi;
2. İnsanın kendisinin biricik hâkimi olduğunun ahlâk yönünden değerlendirilmesi: Tatmin, pişmanlık, vicdan azabı v.b.

B. *Kamuoyunun Yaptırıcı Kuvvetleri :* Kamuoyunun yaptırıcı kuvvet olarak görünüşü ile ilgili örnekler.

C. *Adaletin Yaptırıcı Kuvvetleri :*

1. Kanun;
2. Çeşitli cezalandırma yolları.

İNSANIN KENDİNİ DEĞERLENDİRMESİ

III İ N S A N I N Y A R A T I L I Ş I :

A. *İnsanla İlgili İlim Dalları ve Ahlâk :*

1. Bilginin genişlemesinin insan üzerindeki etkileri:

a) Bilen bir varlık olarak insan;

b) İnsanlığın hizmetinde ilim;

c) İlim, insanları mutlu kılmaya yeter mi?

2. İlmi araştırma ve ilim ahlâkı;
3. İlim ve teknik ile çevrenin değiştirilmesi;
4. İlimdeki ilerlemelerin sonuçları: Makine medeniyeti ve ahlâk.

B. *İnsanın Büyüklüğü :*

1. Sürekli gelişme:

a) İnsanı nesne olarak ele alan görüşlerin eleştirilmesi;

b) İnsanın amaçlarını ve ülkülerini gerçekleştirme çabaları.

2. Ahlâk bakımından insanın geleceği;
3. Türk ve İslâm geleneğinde insanın değeri.

VI. İ N S A N I N İ Ç İ N D E Y A Ş A D I Ğ I S O S Y A L K U R U M L A R: D İ N V E A H L Â K :

A. *Din Olayının Açıklanması :*

1. Psikolojik yönden;
2. Ahlâkî yönden;
3. Sosyal yönden;
4. Teolojik yönden.

B. *İnanç Problemi :*

1. Körükörüne mi, yoksa bilerek mi inanır ve yaparız?
2. İnanç ve din arasındaki ilişkiler;
3. İnanç ve ahlâk arasındaki ilişkiler;
4. İnanan bir varlık olarak insan.

C. *Ahlâklılığın :*

1. İçten görünüşleri:

a) Vicdan;

b) Ödev duygusu;

c) Sorumluluk duygusu;

ç) Hürriyete inanma;

d) İnsanın haysiyetine saygı;

e) Ahlâkî ilgisizlik, özgecilik, kutsal karşı fedakârlık.

2. Dış görünüşleri:

a) Medeniyet;

b) Sosyal düzen;

c) Kural ve kanun.

3. Millî değerlerle ilişkisi ve Türk töresi.

LİSE VE DENGİ OKULLAR

Lise ve dengi okulların ahlâk dersi muhtevasında ilk ve orta okulda olduğu kadar ayrıntılara gidilmemekle beraber, belli ölçüler içinde muhtevanın bütünlüğünün korunmasına çalışılmıştır.

I. Sınıfta, daha çok, genel açıdan, bağlangıç bilgileri niteliğinde ahlâkî gerçeklerden hareket edilerek, ahlâkın ilmî kaynaklarına temas edilmiş ve "insan hayatının gayesi ve anlamı"na ağırlık verilmiştir. "İnsanın yaşayışı ve ahlâk" konusuna sınırlı bir yer ayrılmıştır.

II. Sınıfta, "ahlâkın psikolojik görünüşü"nü ahlâkın felsefî temelleri tamamlamakta ve ağırlık "sosyal ahlâk" üzerine kaydırılmış bulunmaktadır.

I. SINIF

I. AHLÂKIN NİTELİĞİ:

A. Ahlak Nedir?

1. İnsan yaşayışının ahlâkla ilgisi;
2. Yargı türleri (gerçeklik ve değer yargıları) ve ahlâkla ilgisi;
3. Ahlâklılığın iç ve dış görünüşleri;
4. Ahlâkî eylemin amaçları;
5. Ahlâkın konusuna toplu bakış.

B. Ahlâk İle İlim Arasındaki İlişkiler :

1. İlim - ahlâk arasındaki belli başlı farklar;
2. İlim sonuçlarının ahlâkî değeri.

C. Ahlâk ve Din :

1. Ahlâk ile din arasındaki ilişkiler;
2. Dinin ahlâkî buyrukları;
3. İnanç ve ibadetin ahlâkî yaşayışa tesirleri;
4. Türk-İslâm ahlâkının belli başlı özellikleri.

II. İNSAN HAYATININ GAYESİ VE ANLAMI:

A. Yapıp Eden Bir Varlık Olarak İnsan :

1. Gayelerin peşinde olma;
2. İnsan hayatının gayesi;
3. Gayelerle sınırlı olan hayatımız.

B. Ahlâkî Hayatın İlkelerinin Genelliği : (Ödev, Hak, Eşitlik, Adalet v.b.)

1. İlkelerin genel özellikleri;
2. Ahlâkî hayatın ilkelerini arama;
3. İnsanın değeri;
4. Sosyal hayatın değeri;
5. Türk toplumunda insan hayatının değeri ve gayesi.

C. Hayatı Değerli Kılan Ahlâkî Eylemler :

1. Ahlâkî eylem:
   - a) İrade ve isteğe bağlı seçim;
   - b) Niyet ve eylem;
   - c) Ahlâkın özü olarak eylem;
   - ç) Ahlâkın karar verme ile ilişkisi;
   - d) Her ahlâkî eylem yetkinlik (kemâl) fikrini gerektirir.
2. Ödev duygusu :
   - a) Ödev duygusu çatışmaları;
   - b) Vicdan muhasebesi;
   - c) Uğrunda mücadele edilen değerler (Tarihimizden örneklerle).
3. Ahlâkî değerleri duyan varlık olarak insan:
   - a) Değer verme ve "iyi";
   - b) İnsanoğlu ve "iyi";
   - c) Kendi başına "iyi";
   - ç) "Kötü"nün niteliği;
   - d) Herkesçe benimsenen "iyi değerler";
   - e) Ahlâkî ve dinî bakımdan "iyi ve kötü";
   - f) Alışkanlıklar, erdemler ve kusurlar.
4. Hür bir varlık olarak insan:
   - a) Ahlâk ve hürriyet:
     - (i) İnsanın eylemlerinde hür oluşu;
     - (ii) İnsanın hürriyetlerini kısıtlayan faktörler;
     - (iii) Hürriyetin sağladığı üstünlük.
   - a) Ahlâk ve eşitlik:
     - (i) Adalet ve merhamet;
     - (ii) Eşitlik ve eşitsizlik.
   - c) Türk geleneğinde hürriyet ve adalete verilen değer.

III. İNSANIN YAŞAYIŞI VE AHLÂK:

A. Kişinin Kendisine Saygısı :

1. İnsanın maddî varlığına saygısı:
   - a) Yaşamak ödevi:
     - (i) Ahlâk bakımından intihar;
     - (ii) Sağlık kurallarına uyma gerekliliği;
     - (iii) Bedeni eğitmenin gerekliliği.
   - b) Sağlığa zararlı kötü alışkanlıklar:
     - (i) İçki ve sigara alışkanlıkları;
     - (ii) İlaçların kötüye kullanılması ve diğer zararlı alışkanlıklar;
     - (iii) Kötü alışkanlıklara karşı mücadele.
2. İnsanın mânevî varlığına saygısı.

B. Kişinin Başkalarına Saygısı :

1. Kendimize olduğu gibi başkalarına da saygı gösterme;
2. Haklarla ilişkisi bakımından ödevler;
3. Başkalarının hürriyetlerine saygı.

C. Kutsal Değerlere Saygı :

1. Millî değerlere saygı (Töre, gelenekler vb.).

Ç. Sosyal Yaşayış Kuralları ve Kişinin Ahlâklılığı.

II. SINIF

I. AHLÂKIN PSİKOLOJİK GÖRÜNÜŞÜ:

A. Ahlâkî Davranışın Psikolojik Yönü :

1. Ahlâkî davranışı etkileyen faktörler:
   - a) "Şuur" ve üst-ben" ilişkileri;
   - b) "Benlik" ve benliğin kuruluşu;
   - c) "Benlik" ve ideal ilişkileri.
2. Ahlâkla ilgili yargılar:
   - a) Ahlâk yargılarında bulunmanın başlıca basamakları;
   - b) Ahlâklılığın gelişme basamakları;
   - c) İffet ve namus anlayışı, utanma duygusu;
   - ç) Evliliğin iyiliği.

B. Psikoloji ve Ahlâk :

1. Şuur ve vicdan arasındaki ilişkiler:
   - a) Şuur ve vicdan kavramlarının durumu;
   - b) Ahlâkî yaşayışın psikolojik temelleri;
   - c) Psikolojik bakımdan ahlâk - dışı haller, iç yaşayışın dışlaşması ve insanın kendinin farkına varması gerekliliği.

2. Vicdanın yapıcı unsurları:
   a) Şuurdan vicdana geçiş bir ilerlemeyi gösterir;
   b) Millî şuur ve vicdan;
   c) İnsanın doğruluğu ahlâklılığından ileri gelir.

II. AHLÂK VE FELSEFE:

A. Ahlâkın felsefi temelleri:

1. Ahlâk için temel arama ihtiyaçları:
   a) Ahlâk hakkında temelli bazı görüşler;
   b) Etik'in asıl problem alanı.
2. Ahlâk, neden felsefi bir disiplindir?
3. Ahlâk ile etik arasındaki farklar;
4. Bir ahlâk felsefesine ihtiyaç var mıdır?

B. Tarih Boyunca İnsana Bakış Tarzı:

1. Ahlâk açısından insan;
2. İnsan açısından ahlâk;
3. Olgun insan kavramı (Tarihimizden örnekler).

C. "İyi" ve İnsanın İyiye Yönelmesi:

1. "İyi" kavramı:
   a) Ahlâki eylem için "iyi";
   b) Mutlak ve ideal;
   c) Eylemlerin ideal meşrulukları.
2. "İyi"ye tabii olarak yönelme:
   a) Yönelmenin engellerle karşılanması;
   b) İsteyen bir varlık olarak insan;
   c) Ahlâkça ilerleme var mıdır?

III. SOSYAL AHLÂK:

A. İnsanı Medenileştirici Disiplin Olarak Ahlâk:

1. Örf ve âdetler ile ahlâk:
   a) Örf ve âdetlerin izafiliği;
   b) Ahlâkın değişmezliği.
2. Sosyal hayat ve ekonomik hayatın ilkeleri ve problemler:
   a) Sosyal ve ekonomik hayatın ilkeleri ve problemleri:
   b) Medeniyete doğru çaba.
3. İdeal adalet:
   a) Adalet ideali nedir?
   b) Sosyal bir varlık olarak insanın ödevi;
   c) Adalet tarzları ve çeşitleri.
4. İdeal adaletin yorumlanması:
   a) Tabii hukuk fikri;
   b) Yarlıgama (merhamet, şefkat, lütuf v.b.) fikri.
5. Toplum yaşayışında din ve ahlâkın buyrukları:

B. Adalet İlkesinin Uygulanması:

1. Hukuk ve temelleri:
   a) Hukukun sosyal kaynağı;
   b) Tabiî hukuk dayanağı.
2. Sorumluluğun temelleri ve dereceleri:
   a) Sorumluluğun sosyal kaynakları;
   b) Sorumluluğun şekilleri ve dereceleri.
   c) Dinî ve ahlâkî sorumluluk.
3. Ahlâki yargı ve yargı kurumları:
4. Yaptırıcı kuvvetler:
   a) Yaptırıcı kuvvetler ve çeşitleri: (Örf, âdet, ahlâk, hukuk ve din bakımından);
   b) Erdem ve mutluluk.
5. Ceza sorumluluğu:
6. Türk geleneğinde adalet ilkesi ile ilgili örnekler.

C. Hukukun Garantileri:

1. Siyasî devlet ve ahlâk desteği:
   a) Vatan:
      (i) Vatanın bölünmezliği;
      (ii) Vatan sevgisi.
   b) Millet:
      (i) Millet birliği;
      (ii) Millet sevgisi.
   c) Devlet:
      (i) Devlet ve bölünmezliği;
      (ii) Devletin sürekliliği;
      (iii) Türklerde devlet-i ebed müddet fikri.
   ç) Devlet ve millet bütünleşmesi:
2. Sosyal adalet:
   a) Eşitlik gözeten adalet;
   b) Hakkın çeşitliği ve gerçek eşitlik.
3. Demokrasi ve ahlâk:
   a) Demokrasinin anlamı;
   b) Demokrasi sevgisi ve demokrasi düşmanlığı;
   c) Demokratik hürriyet ve eşitlik;
   ç) Türklerde demokrasi anlayışı: (Tarihimizden örneklerle).
4. Savaş ve ahlâk:
   a) Savaş ve barış;
   b) Savaşta ahlâk;
   c) Türklerde savaş yasaları.
5. Makina medeniyeti ve ahlâk:
   a) Teknolojinin emrinde ve hizmetinde insan;
   b) Teknoloji ve insani değerler;
   c) Teknoloji ve millî değerler.

Ç. Aile Hayatı ve Ahlâk:

1. Aile toplumun hücresidir;
2. Ailenin evrimi ve aldığı farklı şekiller;
3. Türklerde aile kavramı ve kutsallığı;
4. Aile ocağına ait problemleri doğuran şartlar:
   a) Maddî şartlar;
   b) Duygulara bağlı şartlar;
   c) Sosyal şartlar;
   ç) Ahlâkî şartlar;
   d) Mânevî şartlar.
5. Evlilik:
   a) Evliliğin iyiliği ve devamlılığı;
   b) Eşlerin birbirlerine karşı sorumluluk ve ödevleri;
   c) Kadın ve erkeğin durumu: (Medeni Kanun yönünden);
   ç) Boşanma ve ahlâkî sonuçları.
6. Aile içinde çocuk:
   a) Çocuklara karşı ana-babaların hakları ve ödevleri;
   b) Ana-babaya karşı çocukların hakları ve ödevleri;
   c) Çocukların birbirlerine karşı hakları ve ödevleri.
7. Ailenin sosyal ve ahlâkî rolü;
8. Aile duygusunun eğitimi;
   a) Aile ocağında;
   b) Okulda;
   c) Toplumda.

SON

GENELGELER:

YAYIMLAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: 09795 3-9-1975

11409

Konu: Dünya Doğal Haritası hk.

Dr. Nurettin Seçkin tarafından hazırlanan aşağıda adı, fiyatı

ve satış adresi belirtilen haritanın okullara ders aracı olarak tavsiyesi uygun görülmüştür.

Haydar Ali DİRİÖZ
Millî Eğitim Bakanı a.
Müsteşar Yardımcısı

Adı	*Fiatı*	*Satış Adresi*
Dünya Doğal Haritası 1/30.000.000 (100×140)	1500,00 TL.	İnkılâp ve Aka Kitabevi Ankara Cad. Nu: 95 — İstanbul

YAYIMLAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: 09799 3-9-1975

11410

Konu: «Yeni Tavukçuluk ve Hastalıkları» adlı eser hk.

Beyhan Baysal tarafından hazırlanan aşağıda adı, fiyatı ve satış adresi belirtilen eserin ortaokullrda seçmeli olrak okutulan "Kümes Hayvancılığı" dersi için kayank kitap olarak kabul edilmesi uygun görülmüştür.

Haydar Ali DİRİÖZ
Millî Eğitim Bakanı a.
Müsteşar Yardımcısı

Kitabın adı	*Fiyatı*	*Satış Adresi*
"Yeni Tavukçuluk ve Hastalıkları"	35.—	Beyhan Baysal P. K. 108 Yenimahalle — Ankara

YAYIMLAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: 614/9.2-09804 4-9-1

11411

Konu: «Öğrenci Kişisel Dosyası» hk.

Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası kararları uyarınca yenic düzenlenen rehberlik çalışmalarında kullanılmak üzere haz lanan aşağıda adı ve satış adresi belirtilen dosyanın, 1975 - 19 öğretim yılından itibaren bütün ilkokul ortaokul ve liseler birinci sınıflarından başlamak suretiyle kademeli bir şekilde u gulamaya konulduğu ilgililere duyurulur.

Ahmet Nihat AKAY
Millî Eğitim Bakanı a.
Müsteşar

Dosyanın Adı	*Satış Adresi*
Öğrenci Kişisel Dosyası	Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi Müdürlüğü Sultanahmet — İstanbul

DÜZELTME:

Talim ve Terbiye Kurulunun 5 Haziran 1975 gün ve 359 sa yılı kararı olarak yayımlanan "Kız Teknik Öğretim Olgunlaşm Enstitüsü yönetmeliğinin 7., 92., 103., 104., 108., ve 116. Maddele rinin Değiştirilmesi hakkında Yönetmelik"in yayımladığı 30 Ha ziran 1975 tarih ve 1846 sayılı Tebliğler Dergisinin 349. ve 350 sayfalarına sehven "Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüs Yönetmeliğinin Değiştirilmesi istenen maddeleri" başlığı altında ki kısım yanlışlıkla yayımlanmış bulunmaktadır.

Söz konusu durum ilgililere duyurulur.

BU DERGİDEKİ KANUNLAR, KARARLAR VE TAMİMLERLE DİĞER YAZILAR TARAFIMIZDAN OKUNMUŞTUR

1	12	23	34	45
2	13	24	35	46
3	14	25	36	47
4	15	26	37	48
5	16	27	38	49
6	17	28	39	50
7	18	29	40	51
8	19	30	41	52
9	20	31	42	53
10	21	32	43	54
11	22	33	44	55

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ — ANKARA 1975